

ALŽBĚTINSKÁ ANGLIE

16. století lze označit jako období náboženských sporů a válek, ale také jako století národů. Za vlády královny **Alžběty I. (1558-1603)** významným způsobem posílila identita budoucí Velké Británie. Panovnice ozdobená nejen skvostnými perlami, ale také mocenskou autoritou a postavením v rámci anglikánské církve, v jejímž čele stála. V jejích službách působili vynikající mořeplavci, po porážce „nepřemožitelné“ Armady španělského krále Filipa II. r. 1588 se Anglie stává královnou moří, na počest královny byla pojmenována nová kolonie založená v Americe jako „**Virginie**“. Přitom Alžbětin nástup na trůn nebyl právě bezproblémový. Alžběta nastoupila po své nevlastní sestře, přezdívané **Krvavá Marie (též katolická), dcera Jindřicha VIII. a jeho první manželky Kateřiny Aragonské.**-nechala upálit asi 300 angl. protestantů.

Její konkurentkou byla sestřenice **Marie Stuartovna**, na pozoru se musela před katolíky, Skoty i šlechtou. S Marií Sturtovnou se neváhala tvrdě vypořádat, v rámci boje proti „papežencům“ ji nechala setnout (**1587**). Rozhodnou a úspěšnou Alžbětinu vládu nakonec oslavovali a tím pádem také zvěčňovali slavní autoři, jako W. Shakespeare.

Alžběta, dcera druhé manželky **Jindřicha VIII.**, Anny Boleynové, nastoupila na trůn roku **1558**. Po smrti jejího otce prožívala Anglie období politické i náboženské nestability. **Eduard VI.** sice přivedl království zpět na reformační cestu, ale jeho smrt roku **1553** nastolila znovu otázky, jakým směrem se Anglie bude nadále orientovat, neboť jeho nástupkyně, Marie Tudorovna, dcera Jindřichovy první manželky, tíhla ke katolictví. Její sňatek se španělským králem Filipem II. předznamenal protireformační kurz, jehož nekompromisní prosazování se zasloužilo královně o přezdívku. Po její smrti v roce **1558** nebyl Alžbětin nástup katolíky vítán, neboť uznávali pouze Jindřichovo první manželství. Alžběta zvolila cestu **umírněného protestantismu**. Roku **1559** nechala parlamentem schválit tzv. supremační akt, který požadoval po biskupech, aby složili **přísahu o věrnosti královně**, jakožto hlavě své církve. To potvrzovalo rozkol s Římem. Marií Tudorovnou dosazení biskupové byli katolíci, kteří namnoze odmítali přísahat, takže je bylo nutné postupně nahradit. Roku **1563** bylo vyhlášeno **39 náboženských artikulů**, které představovaly chartu anglikanismu. Církev zůstala hierarchická a udržovala část katolické liturgie, odklonila se ovšem od latiny, kněží byli zbaveni povinnosti celibátu a učení se přiblížilo kalvinismu. Královnin kompromis v náboženských otázkách ovšem iritoval jak katolíky, tak také přísné kalvinisty. Tito puritáni blízcí

reformátorovi **Johnu Knoxovi** a skotskému presbyteriánskému hnutí si dali za cíl očistit anglikánskou církev od zbytků papeženectví.

Knox se podílel na sepsání Skotského vyznání víry (parlament přijal 1560) –podobné kalvinismu. Zemřel roku 1572,nechal po sobě nedopsanou **History of Reformation in Scotland.**

Situace se více vyhrotila roku **1570** – tehdy byla Alžběta Římem exkomunikována. Od té doby se každý katolík považoval za zrádce a kněží věrní Římu byli od roku **1584** vystaveni nebezpečí smrti. Do roku 1603 bylo popraveno asi 200 katolíků, kněží a světských osob.

Rozchod z Římem Alžbětě zkomplikoval vztahy s katolickým Irskem. Již Jindřich VIII. se sice nechal prohlásit Irským králem, to ale neznamenalo, že by bylo Irsko získáno. Irsko bylo tradičním spojencem katolického Španělska. Docházelo k lidovým povstáním, jež však byla krutě potlačena a Irsko krutým způsobem kolonizováno. Také vztahy se Skotskem byly problematické. Vyplývaly z bojů o trůn svedených mezi Alžbětou a skotskou královnou Marií Stuartovnou. Ta byla od roku **1542** vychovávána ve Francii a do Skotska se vrátila roku **1560** jako katolička vládnoucí zemi presbyteriánů. Roku **1561** byla nucena abdikovat ve prospěch svého syna **Jakuba**. Její útěk do Anglie skončil tragicky. Alžběta ji zprvu přijala vlídně, avšak brzy byla obžalována ze spiknutí, uvězněna a postavena před soud. Roku **1587** ji parlament odsoudil ke stětí. Alžběta předstírala, že k verdiktu byla de facto donucena, čímž se snažila zachraňovat vztahy s dědicem anglické koruny, **Jakubem VI., Skotským**, který později nastoupil jako **Jakub I. Stuart**.

Alžbětino počínání v náboženské oblasti přineslo zhoršení vztahů mezi Anglií a Španělskem. Tragický osud Marie Stuartovny i situace ostatních anglických katolíků nemohla nechat „nejkatoličtějšího“ vládce chladným. Rozbuškou ke konfliktu mezi oběma zeměmi bylo sebrání zlata jednomu ze španělských konvojů. Postaral se o to **Francis Drake**, plující kolem světa **1577-80**. Alžběta nereagovala na stížnosti španělského velvyslance, místo toho pasovala Drakea na rytíře. Odpovědí Filipa II. byla flotila pokřtěná jako „**neporazitelná ARMADA**“. S více než **10** tis. námořníky a bezmála **20** tis. vojáky opustila **20.5.1588** lisabonský přístav. Neporazitelnost však brzy vzala za své – zmohli ji **2** protivníci – **angličtí námořníci a také bouře**. Do Španělska se vrátili pouhé

trosky, jen **63 lodě**. V této chvíli ještě moc Španělů nad mořem nebyla zlomena. Ale Angličané se mohli pustit vsříc objevování světa a získávání nových území.

Druhá polovina 16. století je pro Anglii dobou hospodářského růstu. Rozvíjelo se soukenictví, těžba uhlí a železa, vzkvétal obchod. Roku 1560 vznikla **Východoindická společnost**, sir **Walter Raleigh (roly)** založil Virginii a Anglie tak započala dobývání Severní Ameriky. Ke změnám došlo i ve společnosti. Novým podmínkám se musela přizpůsobit aristokracie. Té vyrostla konkurence. Všem novým aktivitám byla otevřena zejména **GENTRY** – drobná šlechta, ve svěřených oblastech se věnovala zejména obchodu a průmyslu. Bohatí též **městský patriciát**, který se snažil rovněž podílet na politickém životě. Nižší vrstvy se nacházely ve složitější situaci- **Statut o tovaryších vydaný roku 1563** určoval, že každý člověk mezi 20-60 lety, který nemá určité zaměstnání, musí pracovat pro toho pána, který je ho ochoten najmout. Drobní svobodní vlastníci půdy na venkově chudli pod tlakem procesu ohrazování, ještě hůř na tom byli nejchudší a odcházející do měst. Ve snaze řešit tento problém byly vydány **zákony o chudých** (1572, 1601). Invalidé byli umístováni do útulku, ty byly financovány povinnými sbírkami.

Královna Alžběta I. po sobě zanechal stopu v mnoha oblastech. Zhlédla se ve vládě, byla autoritativní, někdy i krutá, vědomě pracovala na vytváření vlastního kultu. Vzhledem k tomu, že se nikdy nerozhodla pro sňatek (přes různé tajné vztahy) – vznikl originální **kultu královny Panny**. V politickém rozhodování se spoléhala na své oblíbence – mladí a krásní šlechtici jako byl **Robert z Essexu** – ve výběru ovšem příliš šťastnou ruku neměla, znelíbení končili v Toweru). Omezila svolávání parlamentu, čímž si napomáhala k nezávislosti.

Krásná a marnivá

Královna Alžběta I. dbala o svůj vzhled a stárnutí na sobě nedávala znát. V šedesáti letech měla štíhlou postavu a dokázala protančit celý den. Bohužel ji trápila nepříjemná nemoc, která celý dojem z krásné a mocné panovnice kazila.

Halitóza se vyznačuje čpavým zápachem z úst. Zatímco v Německu věděli, že cukr zubům nesvědčí, dvorní lékař královně poradil, aby jedla ještě více sladkostí a dech si osladila. Alžběta I. měla pro dorty a moučníky slabost už dětství a na popud odborníka si cukr dopřávala i ze zdravotních důvodů. Časem přišla o skoro všechny zuby a ty, co zbyly, byly zčernalé. Tváře měla propadlé a během portrétování nebo společenských akcí si do úst vkládala smotanou látku, aby nevypadala jako stařena. Problém tím vyřešila jen na pohled, bohužel šišlala bez zubů i s látkovou výplní.

Alžbětina vláda je spojena rovněž s rozkvětem **kultury a umění**. Největší rozvoj v této době zaznamenalo **divadlo**. Roku **1598** bylo v Londýně poblíž Temže otevřeno slavné divadlo **Globe**. Jeho představení navštěvovali šlechtici, obchodníci, dělníci i námořníci. Nejbytostněji je s tímto divadlem spjat **W. Shakespeare (1564-1616)** (nar. ve **Stratfordu nad Avonou**) – ten zde působil jako autor, herec a také jako ředitel divadelní společnosti.

Přesto, že za předchozích vlád bylo zničeno mnoho klášterů a kostelů, nedá se říct, že by v Alžbětinské době přibylo mnoho církevních staveb. Architektura se ale rozvíjela – pod mírným italským vlivem. Pro zvláštní styl je charakteristické spojování geometrických tvarů se světlem, symetrií a lehkostí. Krásným příkladem alžbětinského stylu je zámek **HARDWICK HALL**, poblíž Derby. Rozvíjelo se rovněž malířství, přesně zachycující dobové kostýmy, miniatura aj. zlatnictví, sochařství.